

Idrett står sterkt i Oslo – men hvorfor er ikke alle med?

Ti prosent av barn og unge i Oslo har ikke vært medlem av et idrettslag. Samtidig øker kostnadene for deltakelse i idrettslagene til tross for økte offentlige tilskudd. I denne artikkelen ser vi nærmere på hvilke barrierer som bidrar til at ikke alle barn driver med idrett i Oslo og spesielt på økonomi som barriere.

Av Lisbeth Solstad Ramstad (Byrådsavdeling for kultur, idrett og frivillighet) og Lene Øvstebø Opheim (Bymiljøetaten)

Oslo Idrettskrets' visjon er «Idrettsglede for alle»¹ og Oslo kommunes mål for idrettssektoren er «Oslo skal være godt tilrettelagt for fysisk aktivitet, spesielt for barn og unge»². Blant de organiserte fritidsaktivitetene barn og unge i Oslo deltar i, er de desidert fleste aktivitetene innen idretten. Kommunen har et overordnet ansvar for å tilby anlegg og arealer til idrettsformål. Anleggene blir stilt gratis til rådighet for den organiserte idretten som fyller anleggene med aktivitet. Selv om 90 prosent av barn og unge i Oslo har vært medlem en gang, er det fortsatt en del barn og unge som ikke tar del i idretten. I denne artikkelen ser vi nærmere på hvilke barrierer som bidrar til at ikke alle barn driver med idrett i Oslo og spesielt på økonomi som barriere.

Idrettens organisering

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) er det øverste organet i idretten, med rett i underkant av 2,1 mill. medlemskap fordelt på ca. 11 000 idrettslag. NIF har 55 særforbund og 17 idrettskretser. Det er 375 idrettsråd. Idrettsråd er et fellesorgan for alle idrettslag som jobber for å styrke idretten i sin kommune.

Oslo Idrettskrets (OIK) organiserer samtlige idrettslag i Oslo. Med 267 143 medlemskap er kretsen en av

Sammenheng

- 90 % har vært med en eller annen gang gjennom oppveksten.
- Stort frafall i ungdomsidretten.
- Sosiale forskjeller, men ikke økte forskjeller sammenlignet med tidligere undersøkelser.
- Minoritetsjenter er den mest underrepresenterte gruppen.
- Økonomi er den største barrieren, men det er også andre barrierer som spiller inn.
- Kostnadene for deltakelse i idrettslagene har økt selv om de offentlige tilskuddene til idrettslagene har økt.
- Kostnadene ved deltakelse varierer mellom idrettene.
- Kostnadene ved deltakelse synes gjennomgående å være noe høyere i idrettslag som tilhører by- eller bynære kommuner.
- Oslo har den laveste anleggsdekningen i landet.

1 Oslo idrettskrets (2016). Strategisk plan 2016–2020.

2 Byrådets budsjett 2020 – sak 1 – kapittel 11

Foto: Bymiljøetaten

landets største. Oslo er både fylke og kommune og som en følge av dette er Oslo Idrettskrets både idrettskrets og idrettsråd.

Oslo kommunes økonomiske bidrag til idretten

Oslo kommune finansierer idrettsaktivitet på flere måter³.

Kommunen har et overordnet ansvar for å tilby anlegg og arealer til idrettsformål. Oslo skal investere 6 mrd. i idrettsanlegg i årene 2020–2023.

Oslo kommune gir til sammen 108,3 mill. i tilskudd til idretten i 2020. Dette inkluderer blant annet rammetilskudd til Oslo Idrettskrets, tilskudd til Wyller og Bogstad Vinterparadis, tilskudd til ridesentre, tilskudd til realisering av idrettsanlegg i samarbeid med idrettslag og tilskudd til idrettstiltak (arrangementer og lignende).

Oslo kommune har hovedansvaret for drift av de kommunale idrettsanleggene. Som leietaker/ forvalter av Oslo kommunes idrettsanlegg, er Bymiljøetaten og foretakene ansvarlig for oppfølging av vedlikehold av idrettsanleggene inklusiv tekniske installasjoner, lysanlegg og idrettsutstyr.

Alle driftsutgifter tilknyttet de kommunale idrettsanleggene dekkes av kommunen. Dette omfatter utgifter

til blant annet energi, vann og avløp, renovasjon, renhold, samt driftsbidrag som overføres til det enkelte idrettslag i henhold til driftsavtale.

Oslo kommune inngår driftsavtale med idrettslagene som innebærer at en klubb får ansvar for å føre tilsyn i anlegget i idrettens brukstid. Fordelene med å inngå driftsavtale er at det aktuelle idrettslaget som har driftsavtale får eierskap til anlegget, samt muligheten til å disponere eventuell ledig kapasitet.

Per 2019 hadde Oslo kommune 143 driftsavtaler og det ble utbetalt til sammen 23,1 mill. i driftstilskudd. I Oslo er det gratis leie av idrettsanlegg for barn og unge under 25 år. Kostnadene Oslo kommune har ved å tilby gratis leie er ikke kjent da det ikke er gjort beregninger av markedsleie.

Barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge

I byrådssak 198/19 beskrives barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge i Oslo. Saken baserer seg på informasjon og analyser på feltet, men også på innspill og erfaringer fra bydelene, fire av rådene i Oslo⁴ og idrettslag. For noen av barrierene finnes det kilder som kan gi en oversikt og innsikt i problemstillingen, mens det for andre barrierer er behov for noe mer informasjon og analyser.

³ For alle detaljer se Oslo kommunes årlige budsjett, sist Byrådets budsjett 2020 – sak 1 – kapittel 11

⁴ Rådet for innvandrersamfunn, Rådet for personer med nedsatt funksjonsevne, Det sentrale ungdomsrådet og Rådet for kjønns- og seksualitetsmangfold.

Det kan være flere barrierer som gjør at man ikke deltar og barrierene kan gå inn i hverandre og forsterke hverandre. Det å være jente eller gutt innebærer også f.eks. å ha en etnisk bakgrunn, seksuell orientering, funksjonsevne og alder.

De ulike barrierene som beskrives i byrådssaken er økonomiske barrierer, utstyr, tidlig spesialisering, transport til og fra aktiviteter, informasjon og kommunikasjon, psykisk helse og prestasjonspress, kultur, kjønn, funksjonsnedsettelse, LHBT-problematikk⁵, mangel på anlegg, treningstid og arealer.

Idrettsdeltakelse i Oslo

Det er flere kilder som kan gi oss oversikt over hvem som deltar og ikke deltar i idretten, og som igjen kan si oss hvem som nyter godt av godene som fordeles til idretten.

Medlemsstatistikken til Oslo Idrettskrets (OIK) viser at 115 569 av medlemmene er under 19 år. Med medlemskap menes alle som har betalt medlemskontingent i et idrettslag. Dette betyr at dersom man er medlem av flere idrettslag kan man bli regnet med flere ganger.

«Ung i Oslo 2018» er en spørreundersøkelse gjennomført blant elever på 84 Osloskoler. Totalt deltok 25 348 elever fra 8. trinn i ungdomsskolen til 3. klasse på videregående.

Undersøkelsen viser:

- Idrett er den typen organisert fritidsaktivitet som desidert flest ungdommer deltar i
- 45 prosent av Oslos tenåringer trener i idrettslag minst én gang i måneden
- 57 prosent mener at å være flink i idrett påvirker statusen i vennemiljøet
- 44 prosent er med i et idrettslag
- Andelen som er aktive i idrett, synker mye med alder
 - I 8. trinn på ungdomsskolen trener 60 prosent i et idrettslag
 - I 3. klasse på videregående trener 21 prosent i idrettslag
- Kun 10 prosent av barn og unge i Oslo har aldri har vært med i et idrettslag. Det har vært en positiv utvikling over tid.
- Av jenter med innvandrerbakgrunn er det 28 prosent som aldri har vært med i et idrettslag
- Av gutter med innvandrerbakgrunn er det 14 prosent som aldri har vært med i et idrettslag

Oslo er en sosioøkonomisk delt by. Grovt sett er de rikeste samlet i deler av vestkanten og i enkelte områder på østkanten, mens de fattigste har en tendens til å bo i drabantbyene og i enkelte indre sentrumsområder. Dette gjenspeiler seg i prosentandel ungdom som trener i idrettslag etter bydeltilhørighet:

Ytre vest ⁶	53 %
Nordstrand	51 %
Østsjø	50 %
Indre vest ⁷	40 %
Groruddalen ⁸	38 %
Søndre Nordstrand	37 %
Indre øst ⁹	37 %

Idretten har en tydelig sosial profil, med et høyere aktivitetsnivå i vest enn i øst, og rekrutterer langt flere ungdom fra høyere enn lavere sosiale lag. Det er sosiale forskjeller, men det er ikke økte forskjeller sammenlignet med tidligere undersøkelser.

I «Idrettsdeltakelse blant ungdom i Oslo. Barrierer, frafall og endringer over tid» av Guro Ødegård, Anders Bakken og Åse Strandbu fra 2016 blir familieressurser og idrettskultur pekt på som den viktigste enkeltdriveren for å forstå hvorfor minoritetsungdommer har lavere deltakelse i idrett enn andre. Familieressurser forstås her som foreldrenes utdanning, familieøkonomi, og hva slags fokus familien har på fysisk aktivitet og foreldreinvolvering i barnas idrettsaktivitet.

Det er en betydelig andel barn og unge som ikke er aktive gjennom organisert idrett i dag med minoritetsjenter som den mest underrepresenterte gruppen. Til tross for at man ser en vekst av minoritetsjenter i barneidretten, har ikke andelen som er idrettsaktive i tenårene økt. Dette kan tilsi at terskelen for å komme inn i idrettene er blitt lavere, men at frafallet blant denne gruppen er økende. I følge rapporten «Ung og aktiv Oslo» av Reidar Säfvenbom og Gro Jordalen ved Norges Idrettshøgskole fra 2017 er det en signifikant overvekt av jenter i gruppen som oppgir seg selv som ikke aktive.

I følge «Ung i Oslo 2018» vil barn og unge som vokser opp i familier med høy utdanning og god økonomi (sosioøkonomisk ressurssterke) har langt større sannsynlighet for å være aktive i organisert idrett enn dem som vokser opp i sosioøkonomisk ressursvake fami-

6 Bydelene Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker

7 Bydelene Frogner og St. Hanshaugen

8 Bydelene Bjerke, Grorud, Stovner og Alna

9 Bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene

5 Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

lier. De som vokser opp i familier hvor verdien av mosjon, trening og idrett står sterkt, og har foreldre som gjør en ekstra frivillig innsats, viser seg å delta i langt større grad enn andre. Dette gjelder uavhengig av innvandringsbakgrunn og familiens sosioøkonomiske status.

Selv om ungdom bruker mer tid på sosiale medier og dataspill enn før, er det i følge undersøkelsen «Ung i Oslo 2018» ingen tegn til at dette har gått ut over deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter. Blant jentene har det vært en liten økning siden 2012, mens tallene for guttene er så å si identiske over tid.

Anleggsdekning som barriere

Oslos lave anleggsdekning er en barriere for deltakelse. I noen bydeler må idrettslag si nei til barn og unge da de ikke har nok treningstid. I andre deler av byen er det ikke idrettslag fordi det aldri har vært anlegg for den type aktivitet akkurat der. I Behovsplan for idrett og friluftsliv 2019–2028¹⁰ fremgår det at Oslo er det fylket i Norge med lavest anleggsdekning. Oslo har også dårligere dekning enn andre store byer i Norge og det er et stort behov for nye anlegg fremover.

Det er også store forskjeller innad i byen. Anleggsdekningen er generelt dårligst i indre by. Et

¹⁰ Behovsplanen er et styringsverktøy som synliggjør behovet for nye anlegg, arealer, turveier og friluftslivsområder knyttet til idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet. Behovsplanen rulleres annethvert år og fremmes for bystyret sammen med byrådets forslag til budsjett og økonomiplan.

eksempel på det er for anleggstypen flerbrukshall. Det er Bydel St. Hanshaugen og Bydel Frogner som kommer dårligst ut hvis man teller antall barn og unge per hallflate. Ung i Oslo-undersøkelsen viser at det er en lavere andel barn og unge som er aktive i idrettslag i indre vest (40 %) enn i ytre vest (53 %).

Økonomiske barrierer

Barnefattigdom er mer utbredt i Oslo enn i resten av landet og det er store forskjeller innad i byen. I 2017 var 13,1 prosent av Oslos husholdninger definert som husholdninger med lav inntekt (etter EUs definisjon av lavinntekt). Denne andelen har vært nokså stabil de senere årene, det har vært en nedgang på 0,4 prosentpoeng siden 2014. Til sammenligning var 9,7 prosent av husholdningene i Norge regnet som lavinntektshusholdninger etter samme definisjon. For husholdninger med barn var 12,4 prosent regnet som lavinntektshusholdninger (EUs definisjon). Det er spesielt bydelene i indre by øst, de fire bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand som har høyere andeler enn gjennomsnittet for Oslo. Bydel Stovner hadde den høyeste andelen lavinntektshusholdninger med barn, med 21,9 prosent i 2017. Det vil si at mer enn én av fem husholdninger med barn regnes som lavinntektshusholdninger¹¹.

Med lav inntekt øker risikoen for at foreldre ikke har råd til å la barna begynne med idrett. Det øker også risikoen for frafall fra idrett i ungdomsårene da prisene gjerne går opp.

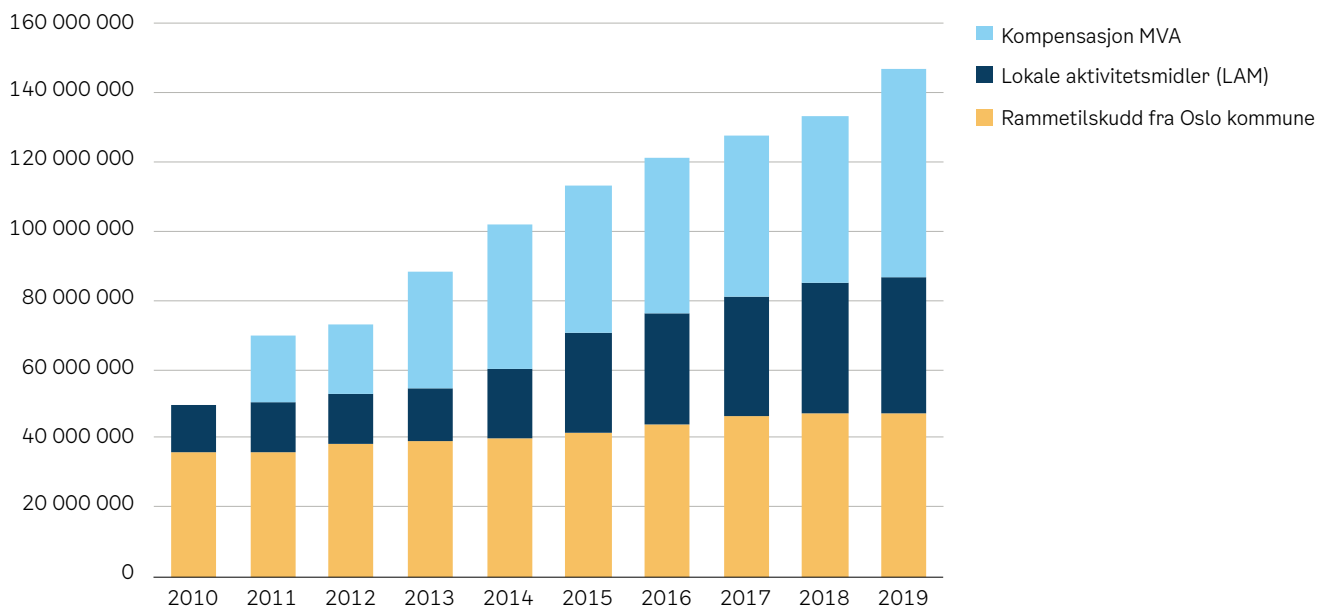
Idrettslagenes økonomi og kostnader for å delta

Men hvorfor er det for dyrt å delta? Oslo idrettskrets har laget en oversikt over idrettslagenes økonomi (se figur 1).

Lokale aktivitetsmidler (LAM) er penger som kommer fra Norsk Tipping via Kulturdepartementet og Norges Idrettsforbund. I henhold til Kulturdepartementets retningslinjer er det idrettsrådene som skal fordele lokale aktivitetsmidler (LAM) og idrettskretsene som skal påse at idrettsrådenes fordeling ikke bryter med retningslinjene. I Oslo er det idrettens samarbeidsutvalg (ISU) som innstiller på fordelingen av LAM og Oslo Idrettskrets som vedtar den endelige fordelingen. Det er et mål at LAM-ordningen skal understøtte den frivillige innsatsen i lagene og bidra til å holde kostnadene ved deltakelse i idrett og fysisk aktivitet nede.

¹¹ Statistikk fra Oslo kommune: <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/inntekt-levekar-og-sosiale-forhold/levekar/>

Figur 1. Tilskudd til idretten i Oslo. 2010–2018.

Kilde: Oslo idrettskrets

Summen som skal fordeles til bydelene regnes ut av Oslo idrettskrets på basis av medlemstall i aldersgruppene 6–12 år og 13–19 år i hver bydel (2/3) og antall innbyggere i disse aldersgruppene (1/3). Barn 6–12 år vektet 1/3 og ungdom 13–19 år vektet 2/3. Idrettslag i Oslo som er medlem i Norges Idrettsforbund og som driver idrettslig virksomhet for barn og/eller ungdom i alderen 6–19 år er tilskuddsberettiget.

MVA står for merverdiavgift, og er i denne sammenheng en betegnelse for statens kompensasjonsordning for mva. i idretten. Idrettslag, idrettsråd, særkretser/regioner og AS kan søke om å få kompensert kostnadene de har til mva. ved kjøp av varer og tjenester. Kompensasjonsordningen koordineres via Norges Idrettsforbund sentralt.

Oslo Idrettskrets får hvert år tildelt et rammetilskudd som er Oslo kommunes driftsstøtte til idretten i Oslo. Oslo idrettskrets har fått delegert ansvaret fra Oslo kommune til å fordele midlene til idrettslagene ut ifra gitte kriterier.

Rammetilskuddet deles opp i ulike tilskuddsordninger som idrettslagene kan søke om midler fra. Den største posten i rammetilskuddet er administrasjons- og driftstilskuddet, også kalt hodestøtte, som gir til-

skudd til idrettslagene per betalende medlem opp til 25 år. Størrelsen på hodestøtten utgjør 250 kr per medlem.

Øvrige tilskuddsordninger som ikke inngår her er anleggs- og lokalleie (for idrettslag som må leie i det private marked samt støtte til heiskort i skiheiser), bidrag til drift av egne anlegg, arrangementsstøtte, stipend, reisetilskudd og idrett for funksjonshemmede.

Som det fremgår av oversikten laget av Oslo idrettskrets har de offentlige tilskuddene til idrettslagene aldri vært høyere. De fleste anleggene i byen er kommunale og det er gratis leie for barn og unge, men kostnadene for deltakelse øker. Oslo Idrettskrets har gjennomgått idrettslagenes regnskap og gjennomgangen viser at dette skyldes følgende forhold:

- Driftskostnadene i idrettslagene øker og det er økte lønnskostnader som påvirker mest
- Kostnadene er typisk høyest i de største idrettslagene
- Akademier, kurstilbud og ekstra treninger bidrar til et kostnadspress. Jo mer penger man har, desto bedre tilbud kan man få fra klubb.

- Særforbund øker egne lisenser og avgifter uten at det har noe grunnlag i økte forsikringskostnader eller nødvendige driftshensyn.

Det er store variasjoner mellom idrettslagene, men i hovedsak er trenden at kostnadene fortsetter å øke.

Oslo Idrettskrets har sammenlignet kostnader per medlem fra 2014 og 2017 i 17 ulike sær-idrettslag og har vist at driftskostnadene i gjennomsnitt har økt med 1 476 kr per medlem i perioden, fra 4 121 kr per medlem i 2014 til 5 596 kr per medlem i 2017).

NRK gjorde i 2019 en undersøkelse¹² som viste at en av seks norske klubber sier de bruker penger foreldre har betalt for barnefotballen til å drifte klubbens seniorlag. En av fem av disse igjen, bruker over 20 prosent av pengene fra foreldrebetaling til sine seniorlag. NRK stilte samme spørsmål til alle landets fotballklubber, der mer enn 370.000 barn og unge mellom 7–16 år spiller organisert fotball. Over halvparten (537 klubber) svarte. I Oslo svarte 11,1 prosent ja på spørsmålet om barnefotballen drifter klubbens seniorer.

På oppdrag for Kulturdepartementet har Oslo Economics i samarbeid med professor Dag Vidar Hanstad ved Norges idrettshøgskole utarbeidet et faktagrunnlag om kostnadene ved deltakelse i organisert idrett «Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten».¹³

Oppdraget har bestått av fem problemstillinger:

1. Hva koster det å delta i organisert barne- og ungdomsidrett?
2. Hva er kostnadsdrivere?
3. I hvilken grad samsvarer kvaliteten på aktivitetene med kostnadene?
4. Hvordan finansieres aktivitetene for barn og unge i idrettslagene?
5. Utgjør kostnadene ved deltakelse en barriere?

Analysene ble gjennomført for 13 utvalgte idretter fordelt på åtte særforbund, for 9-åringer og 15-åringer for sesongen 2018/2019. Samlet for alle idrettene er kostnadene per sesong ved deltakelse henholdsvis om lag 3 600 kroner for 9-åringer og om

lag 9 600 kroner for 15-åringer (gjennomsnitt). Kostnadene ved deltakelse synes gjennomgående å være noe høyere i idrettslag som tilhører by- eller bynære kommuner. Analysene viser at forskjellene i samlet medlemskontingent og treningsavgift til dels forklares av at idrettslagene i by- og bynære kommuner er mer profesjonaliserte – de benytter i større grad betalte trenere og har i større grad administrative årsverk. Idrettslagene i by- og bynære kommuner har også flere organiserte treningstimer, de har flere utøvere og finansierer i større grad kostnadene i idrettslaget gjennom foreldrefinansiering. Analysene viser også at både kostnader til utstyr og idrettsarrangement er høyere i by- og bynære kommuner. Dette kan ha sammenheng med forskjeller i både ambisjonsnivå og kjøpekraft.

Analysene støtter opp om beskrivelsene i byrådssak 198/19 Barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge i Oslo og gjennomgangen av idrettslagenes økonomi gjort av OIK. Idretten i Oslo har utviklet seg i en profesjonaliserende retning hvor sportslige ambisjoner og forretningsmessig drift utfordrer frivilligheten som den norske idrettsmodellen er bygd opp på.

Strategiutvalg for idrett

I 2015 satte Kulturdepartementet ned et strategiutvalg som skulle se på den norske idrettsmodellen i en ny tid. Utvalget viser i sin andre delrapport¹⁴, fra 2017, til at samfunnets utvikling kan føre til at det blir vanskeligere å rekruttere folk til dugnad og annet frivillig arbeid i lagene, som igjen kan bidra til å forklare økte lønnskostnader i idrettslagene:

«Mangfoldet og forskjellene i samfunnet øker; sosio-økonomiske forskjeller, etnisk mangfold, mv. blir større. Alt dette skaper utfordringer og muligheter som den organiserte idrettsbevegelsen må forholde seg til. Samfunnet preges av stadig mer knapphet på tid for den enkelte, samtidig som det har vært en generell velstandsutvikling. Dette har ført til at folk i større grad har mulighet til å kjøpe seg ut av forpliktelser og oppgaver. Velstandsutviklingen fører også med seg et større tilbud og flere valgmuligheter, og stadig flere kjøper seg et treningstilbud, som de mener er tidsmessig, kvalitetsmessig eller på andre måter bedre tilrettelagt for dem selv enn idrettslagets tilbud».

¹² <https://www.nrk.no/norge/flere-a-lag-bruker-penger-fra-barnefotballen-1.14513948>

¹³ Oslo Economics (2020). Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten. Rapport 2020-12

¹⁴ Strategiutvalget for idrett (2017). *Den norske idrettsmodellen i en ny tid*. Rapport avlevert til Kulturdepartementet.

